

10. אשראי דוקומנטרי Documentary Credit

תוכן:

מבוא
המשתתפים בתהליך
כיצד פועלת השיטה
העקרונות שביסוד עסקת אשראי דוקומנטרי:
מימוש האשראי הדוקומנטרי: הצגת המסמכים ובדיקתם
התשלום לספק ומסירת המסמכים לקונה
יתרונות א.ד.
חסרונות הא.ד.
סוגים מיוחדים של אשראי דוקומנטרי
הנחיות כלליות ליבואן וליצואן בעסקות אשראי דוקומנטרי

מבוא

בין כל שיטות התשלום המקובלות בסחר הבינלאומי מהווה האשראי הדוקומנטרי את גולת הכותרת, כשיטה המתקרבת לאיזון מקסימלי בהגנה על האינטרסים של כל המעורבים בעסקה. שיטת תשלום זו מצליחה להפריד בין העסקה המסחרית ובין התשלום תמורתה, תוך שמירה קפדנית על עקרון הפרדת החזקות. בשיטה זו ממלאת המערכת הבנקאית הבינלאומית תפקיד של שותפה מלאה, כאשר ללא שותפות זו לא היו עסקאות סחר חוץ רבות יכולות לצאת אל הפועל.

בעסקות סחר-חוץ, אשראי דוקומנטרי (או בקיצור: א.ד.) המכונה גם מכתב אשראי (Letter Of Credit או L/C), הוא למעשה חוזה בין בנק לבין יצואן, המהווה התחייבות בלתי חוזרת, Irrevocable, של אותו בנק לשלם ליצואן את הסכום הנקוב בו, במועד הקבוע בתנאי הא.ד., בתנאי שמולאו כל התנאים שצוינו במכתב האשראי. מילוי התנאים דורש הצגה של מסמכים שונים (שטר מטען, חשבון ספק ותעודות אחרות) כפי שהורה היבואן ושנכללו במכתב האשראי, ושכל הפרטים בהם תואמים במלואם את דרישות מכתב האשראי ותנאיו.

מהלכה של עסקת א"ד פשוטה

היבואן פונה לבנק שלו, ומבקש אותו להוציא מכתב אשראי לטובת היצואן, בהתאם לפרטי עסקת המכר שהוסכמה ביניהם. הבנק של היבואן יבחן את הבקשה מול מסגרת האשראי שיש ללקוח, או יבקשו להמציא בטחונות. לאחר אישור העסקה, שולח הבנק של היבואן את הא.ד. לבנק של היצואן, ובנק זה מודיע ליצואן כי נפתח לטובתו אשראי דוקומנטרי. היצואן מוודא כי הא.ד. עונה על דרישותיו, ומבצע את העסקה. הוא מכין את הטובין למשלוח ואת המסמכים שנדרשו בא.ד., ומציג את המסמכים לבנק שלו. הבנק של היצואן בודק את המסמכים, מאפשר ליצואן לבצע בהם תיקונים (אם דרוש ואם עוד אפשר), מחליט אם ייקח על עצמו לשלם ליצואן את תמורת המסמכים (מייד או בהתחייבות עתידית) או ימתין לתגובת הבנק שפתח את הא.ד., ושולח אליו את המסמכים. הבנק של היבואן בודק את המסמכים, ואם מצא אותם תקינים, ישלם את תמורתם לבנק של היצואן, או יתחייב לשלם לו את התמורה בעתיד (הכל לפי תנאי הא.ד.), ויחייב את חשבון היבואן. במקביל, ימסור הבנק של היבואן את המסמכים ליבואן, אשר יוכל עכשיו לשחרר את הטובין שנשלחו ע"י היצואן. בזאת הושלמה העסקה.

מתי ידרוש היצואן לקבל אשראי דוקומנטרי?

- כאשר המוכר אינו מכיר את הקונה (בעסקות ראשונות, או בעסקות מזדמנות)
- בעסקות בסכומים גדולים
- בעסקות לטווח ארוך, כאשר העסקה ו/או התשלומים בגינה מתבצעים במשך מספר שנים
- בעסקות עם יבואנים ממדינות בהן יש קשיים כלכליים / פוליטיים / ביטחוניים או סיכונים אחרים להעברת התשלום תמורת העסקה
- בעסקאות של ציוד המיוצר על פי מפרט ספציפי של היבואן, או של סחורה שאין לה שימוש סביר אחר מאשר זה שהיבואן התכוון אליו
- בעסקאות עם יבואן שלא הוכיח בעבר מוסר תשלומים גבוה
- במדינות שתקנות המט"ח שלהן מחייבות זאת
- במדינות בהן קבלת א.ד. לטובת היצואן מהווה מנוף לקבלת מימון

הכללים הבינלאומיים בנושא אשראי דוקומנטרי

את הכללים לפיהם מתנהלת עסקת אשראי דוקומנטרי קובעת לשכת המסחר הבינלאומית (International Chamber of Commerce – ICC) בפריז, בפרסומים רשמיים שלה. הפרסום האחרון אשר נכנס לתוקף ב- 1 ליולי 2007, נקרא: כללים ונהלים אחידים לאשראים דוקומנטריים, UCP 600, מהדורת 2007, ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits 2007 REVISION. רוב מדינות העולם אשררו את הפרסום האמור כמחייב במדינתם, ועל כן יש לו תוקף כמעט בכל העולם, בכל א.ד. שמאזכר את כפיפותו לכללים אלה.

המשתתפים בתהליך

1. המבקש

הקונה/היבואן (הנקרא בעסקות א.ד. APPLICANT, דהיינו – 'המבקש') פונה לבנק שלו ומבקש ממנו לפתוח את מכתב האשראי על פי הנתונים בחוזה המכר שלו עם הספק. היבואן מכתיב את המסמכים, התנאים והדרישות שיצינו במכתב האשראי, ומציע לבנק שלו בטוחות להבטחת התחייבויותיו.

2. הבנק הפותח

הבנק של היבואן נקרא הבנק הפותח (ISSUING BANK) - זה הבנק באמצעותו פותח היבואן את האשראי הדוקומנטרי לטובת היצואן. בנק זה מתחייב באופן בלתי חוזר לשלם ליצואן - במזומן או בתשלום דחוי - את תמורת המסמכים אם ימצאו תואמים לאשראי, בלא כל קשר למצבו הפיננסי של היבואן בעת הצגת המסמכים. לפיכך יפתח הבנק את הא.ד. רק משהוסדר נושא הבטוחות בינו לבין היבואן.

3. הבנק המודיע/הממונה

הבנק הפותח עורך את מכתב האשראי ושולח אותו אל: הבנק המודיע/הממונה (Advising / Nominated Bank) - זה הבנק שנמצא בד"כ בארצו של היצואן, ואשר התבקש ע"י הבנק הפותח להודיע ליצואן על האשראי הדוקומנטרי. הבנק הממונה (The Nominated Bank) ממלא את תפקיד הבנק המודיע אך הוא גם ממונה ע"י הבנק הפותח. משמעותו של המינוי - שהוא הבנק אצלו האשראי ניתן למימוש. אם יסכים לקבל את המינוי הרי משבוצע היצוא הוא יקבל מהיצואן את המסמכים, וישלם לו (או יתחייב לשלם לו) את תמורתם, אם יקבע שהמסמכים תואמים את תנאי האשראי, עוד לפני הגעתם לקבלת התשלום מהבנק הפותח.

4. המוטב

הבנק המודיע/הממונה מוסר את מכתב האשראי שהתקבל אצלו ליצואן, שנקרא בעסקות אשראי דוקומנטרי: המוטב (Beneficiary) - זהו ספק הסחורה, היצואן, שלטובתו נפתח האשראי הדוקומנטרי. אם ימלא המוטב את התנאים המופיעים באשראי הדוקומנטרי, כלומר ימציא מסמכים המתאימים במלואם לתנאים אלה, הוא יקבל את התמורה עבור הסחורה, אם במזומן ואם בתנאי אשראי ספק - הכל לפי תנאי הא.ד.

ארבעת השחקנים האלה משתתפים בכל עסקת אשראי דוקומנטרי, אם כי אפשר לבצע עסקת א.ד. עם שלושה שחקנים בלבד: היבואן, היצואן והבנק של היבואן, אשר שולח את מכתב האשראי ישירות ליצואן. הדוקומנטים יישלחו ע"י היצואן במקרה כזה ישירות לבנק הפותח. גרסה זו נדירה, כיוון שהן לבנק הפותח והן ליצואן הרבה יותר נוח שתתווסף גם הצלע הרביעית - הבנק של המוטב = הבנק המודיע/הממונה, כאשר לכל אחד תפקיד מוגדר, ובעיקר על מנת להקל על אימות התקשורת בין הצדדים.

שחקן חמישי אשר לעיתים משתתף בתהליך האשראי הדוקומנטרי הוא: הבנק המקיים (Confirming Bank) זהו בנק שערבותו לתשלום תמורת היצוא, הנוספת להתחייבות הבנק הפותח, נדרשת על ידי היצואן כתנאי לביצוע העסקה, כפי שיפורט בהמשך.

איך עובד האשראי הדוקומנטרי?

פתיחת אשראי דוקומנטרי

היבואן מבקש מהבנק שלו, הבנק הפותח, לפתוח א.ד. על שמו לטובת היצואן, על-פי חוזה המכר או על פי הצעת המחיר (Proforma Invoice) שהיבואן קיבל מהיצואן. כלומר, הבנק הפותח מתבקש להתחייב בהתחייבות בלתי חוזרת לשלם ליצואן כנגד מסמכים התואמים במלואם לתנאי האשראי הדוקומנטרי. על מנת שיוכל לעמוד בהתחייבותו זו, ידרוש הבנק הפותח מהיבואן להמציא לו בטוחות, כפי שנעשה הדבר בעת הוצאת ערבות בנקאית. לעיתים מוכן הבנק הפותח להתייחס אל הטובין המיועדים ליבוא כבטוחה נוספת, וייקח אותם בחשבון כחלק ממערך הביטחונות הנדרשים לצורך פתיחת הא.ד.. כדי שניתן יהיה לממש בעת הצורך את היות הטובין חלק מהבטוחות, ידרוש הבנק הפותח שהטובין יבטחו לטובתו (בין אם היבואן ובין אם היצואן רוכש את הביטוח), וכן ששטר המטען ייערך לפקודתו של הבנק. (על שיקולים נוספים בשאלה לפקודת מי ייערך שטר המטען – ראו בהמשך פרק זה). לאחר אישור הביטחונות, ימסור היבואן לבנק שלו את תנאי האשראי הדוקומנטרי בהם על היצואן לעמוד, כמו: משלוח סחורה עד מועד מסוים, משלוח של כל הסחורה בבת אחת או משלוחה בחלקים, מקור הסחורה, משלוח מנמל מוצא מסוים לנמל יעד מסוים, שינוע הסחורה בים, באוויר, ביבשה, או בהובלה משולבת, ועוד ועוד.

תנאי הא.ד. מגדירים ומתארים את המסמכים השונים שעל היצואן להציג לשם הוכחת עמידתו בדרישות אלה. כך לדוגמה - מסמך המעיד על מחיר הסחורה יהיה חשבון ספק (Invoice); מסמך המעיד על הטענת הסחורה על כלי שיט ושהטענה בוצעה עד התאריך שנדרש יהיה שטר מטען (Bill of Lading); מסמך המעיד על ארץ הייצור יהיה תעודת מקור (Certificate of Origin), וכדומה.

הכוח שבידי היבואן לקבוע בא.ד. שכל המסמכים, למעט חשבון הספק ותעודת האריזה אותם מפיק היצואן, יופקו ע"י צדדים שלישיים עצמאיים – הוא הנותן ליבואן ביטחון שאכן דרישותיו האמורות יתמלאו.

על היבואן להבחין בין חוזה המכר עם ספק הסחורה לבין אשראי דוקומנטרי, שהוא מבקש לפתוח לטובתו.

אין לכלול באשראי דוקומנטרי תנאים לא דוקומנטריים, כמו: "המכונה תהיה מסוגלת לייצר 3,000 יחידות בשעה", או: "המזון יהיה כשר לפסח". בא.ד. יש לתרגם דרישות כאלה למסמך, לדוגמה: "תעודת בדיקה המאשרת כי לאחר הרצה של... ימים המכונה מייצרת לפחות 3,000 יחידות בשעה", או: "תעודת כשרות, חתומה ע"י הרב....., שתאריכה לא לפני....., המאשרת כי המזון כשר לפסח, שנת.....".

כמו כן, אם הוצג מסמך שלא נדרש בתנאי האשראי, הבנקים יתעלמו ממנו.

קבלת הא"ד אצל הבנק המודיע ואצל היצואן

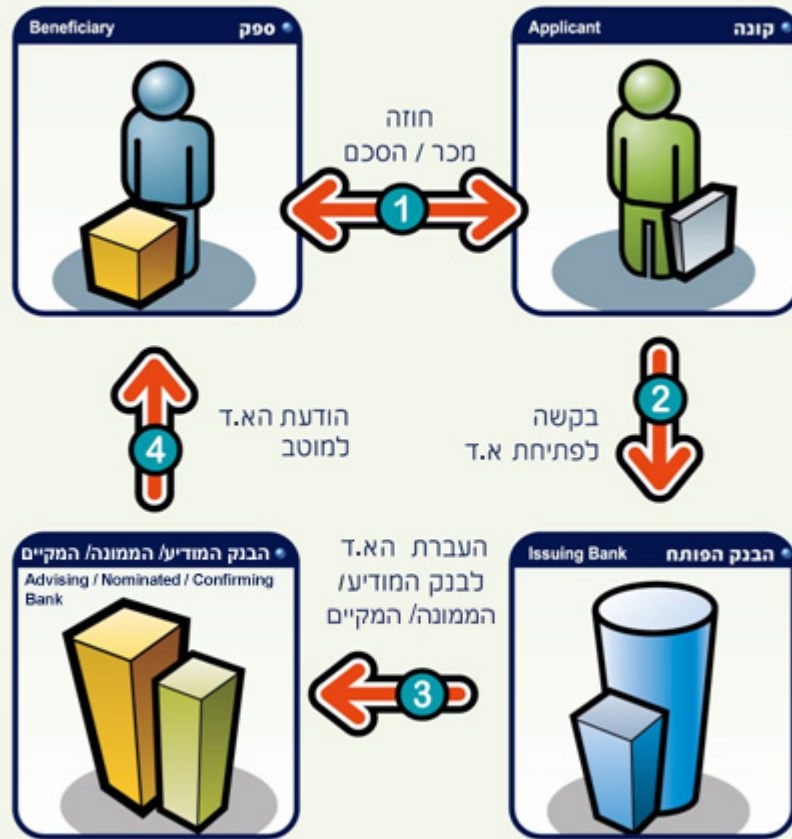
עם גמר עריכתו יישלח הא.ד., במסר אלקטרוני מאובטח (סוויפט מאומת), מהבנק הפותח לבנק של היצואן (הבנק המודיע). ברגע שהמסר יצא מהבנק הפותח - האשראי הדוקומנטרי מחייב באופן מוחלט את הבנק ואת היבואן, ואין הם יכולים לסגת ממנו או לשנות אותו באופן חד צדדי. לפיכך נקרא הא.ד. "בלתי חוזר" – Irrevocable.

- עם קבלת הא.ד. אצל הבנק המודיע, הוא חייב לאמת מייד את המסר שקיבל. לאחר שאימת את מקור המסר, הוא יבדוק את תנאי הא.ד. כשירות ללקוח ויתריע, אם ימצא בו טעויות טכניות, דרישות שאי-אפשר לעמוד בהן ותנאים לא ברורים. יש להדגיש כי מחויבותו של הבנק המודיע היא רק לאמת את הא.ד.

לאחר האימות, יודיע הבנק ליצואן על הגעת הא.ד. לטובתו, בלוויית הערותיו. היצואן, מצידו, יבדוק גם הוא את הא.ד. שקיבל, מייד עם קבלתו. היצואן חייב לוודא כי הא.ד. תואם את פרטי עסקת המכר שהוסכמו בינו לבין הקונה (סכומים, כמויות, מחירים, מועדים וכיו"ב – כאמור בפרק מס' 1, עסקת המכר/ההתקשרות החוזית) עליו לבדוק אם יוכל לעמוד בתנאיו ובדרישותיו, ולהמציא את המסמכים שנדרשו, במועדים הנקובים. אם נראה ליצואן לאחר בדיקה זו כי הא.ד. שקיבל אינו מניח את דעתו, ידרוש מהקונה לבצע תיקון.

התרשים להלן מתאר את שלב הפתיחה של אשראי דוקומנטרי:

אשראי דוקומנטרי | שלב הפתיחה

תיקונים באשראי הדוקומנטרי

תיקון א.ד. - בדיוק כמו פתיחת א.ד. - נוצר כמעט תמיד מתוך הסכמה בין היצואן ליבואן. נניח שהיצואן מעוניין למכור כמות נוספת מהטובין הכלולים בא.ד., והיבואן מסכים לקנותה. היבואן יגיש בקשה לבנק הפותח לתיקון האשראי, ואם אושרה – הא.ד. יוגדל. (הגדלת סכום האשראי משמעותה שעל היבואן להמציא לבנק הפותח בטוחות נוספות, שתהיינה מקובלות עליו. בטרם יומצאו בטוחות אלו לא יסכים הבנק הפותח להגדיל את האשראי).

עם זאת קורה שהיבואן מעוניין לתקן את הא.ד. לפי האינטרס שלו בלבד. לדוגמא, הוא מבקש שהא.ד. יתוקן כך שמועדי האספקה יוקדמו. הבנק הפותח, אחרי שהוסדר נושא הבטוחות, שולח את התיקון המבוקש. מה יקרה עתה? יש לזכור כי לעסקה יש עוד שותפים: הבנק הממונה/המקיים, וחשוב מכל - היצואן. הכלל הוא שכדי לתקן אשראי בלתי חוזר, על כל המשתתפים להסכים לתיקון המבוקש. אין הסכמה בשתיקה - היבואן אינו יכול להניח כי התיקון מקובל על הגורמים האחרים בעסקה, וכי החל מרגע הוצאת התיקון - חלים על הא.ד. התנאים החדשים.

לפי הכללים האחידים לא.ד. סעיף 10 ג', המוטב אמור להודיע על קבלה או דחייה של התיקון. התנאים וההוראות של האשראי המקורי (או אשראי המכיל תיקונים קודמים שהוסכם לקבלם) יישארו תקפים עבור המוטב עד אשר יודיע המוטב לבנק את הסכמתו לתיקון לבנק שהודיע תיקון זה. אם לא נתן הודעה כזאת, הרי שהסכמתו/דחייתו את התיקון לאשראי עשויה להתברר רק בדיעבד, שכן המוטב/היצואן רשאי להציג מסמכים או עפ"י תנאי הא.ד. המקוריים או עפ"י תנאי המתוקנים. בדוגמא לעיל, אם היצואן אינו יכול לעמוד במועדי האספקה המוקדמים שנדרשו בתיקון החד צדדי, הוא יציג מסמכים התואמים את מועדי האספקה המקוריים – הצגה תקינה בהחלט – ובכך יביע את דחיית התיקון. חשוב להבין נקודה זו, למניעת טענות בלתי מוצדקות מצד היבואן. לפיכך, יבואן המבקש להיות בטוח כי היצואן מסכים לכל התיקונים ששלח - ייטיב לעשות אם ידרוש לכך אישור בכתב, אשר יישלח באמצעות הבנק המודיע.

ומה באשר לתיקון הכלול כמה שינויים, שלחלקם מסכים המוטב (היצואן) ולחלקם אינו מסכים? התשובה נמצאת בכללים האחידים, סעיף 10 ה' מבהיר כי אין הסכמה חלקית: היצואן יכול לקבל את כל התיקונים בשלמותם, או לדחות אותם כליל. אם תיקונים מסוימים חשובים לו ולאחרים אינו מסכים, יאלץ לבקש מהיבואן תיקון נוסף.

ביטול אשראי דוקומנטרי

ביטול הא.ד. הוא למעשה תיקון, שבו מבקש היבואן לבטל את הא.ד., או לעיתים את יתרתו שטרם סופקה/נוצלה. על מנת שכל השותפים לעסקה יוכלו לראותה כמבוטלת, חייב היצואן להודיע באופן מפורש ומחייב באמצעות הבנק המודיע/המקיים על הסכמתו לביטול. כל עוד לא עשה זאת – נשאר הא.ד. בתוקפו, וממשיך לחייב את הבנקים המעורבים בעסקה (הפותח, המקיים, הממונה) ואת היבואן. הבנק הפותח ישחרר את הבטוחות שהוקצו לא.ד. רק על סמך הודעה רשמית מהבנק המודיע/המקיים/הממונה על הסכמת היצואן לביטול. הוא הדין לגבי הקטנת סכום הא.ד. - אף כאן יידרש אותו הליך.

קיום אשראי דוקומנטרי

אם דורש היצואן שבנוסף להתחייבות הבנק הפותח, יהיה בנק נוסף (בדרך כלל במדינתו) שיתחייב לשלם לו כנגד מסמכים המתאימים לא.ד., יורה היבואן לבנק הפותח לבקש מהבנק המודיע (או מבנק שלישי) להוסיף קיום (TO CONFIRM) לא.ד. . בהתאם לכך יבקש הבנק הפותח - בדרך כלל מהבנק המודיע/הממונה - לקיים את האשראי, בנוסף לתפקידיו הרגילים כבנק ממונה. יתכן גם מצב שבנק שלישי בארץ אחרת (ולא הבנק המודיע) יתבקש להיות בנק מקיים, ולערוב להתחייבויות הבנק הפותח. לעיתים משאיר היבואן את ההחלטה אם לבקש קיום מהבנק המודיע בידי היצואן, ואז יציין בפתיחת/ בתיקון הא.ד. את המילים 'MAY ADD': הבנק רשאי להוסיף קיום לבקשת היצואן.

בין אם צויין 'May Add' ובין אם הבנק הפותח ביקש במפורש מהבנק המודיע להוסיף קיום לא.ד., הבנק המודיע אינו חייב להסכים לכך; אך אם סירב לבקשת קיום מפורשת – הוא חייב להודיע על-כך לבנק הפותח באופן מיידי. אם הסכים לקיים – הוא מאשר זאת ליצואן בסמוך למועד בו הוא מודיע לו על פתיחת הא.ד. לטובתו. מאותו רגע מחויב הבנק המקיים בהתחייבות בלתי-חוזרת כלפי היצואן, באותה רמת מחויבות של הבנק הפותח.

בנק מודיע שהתבקש להיות בנק ממונה אינו מחויב להחליט אם יקבל על עצמו מינוי כ"בנק ממונה" עד רגע הצגת המסמכים, בשונה מבנק מקיים, המוסיף התחייבותו בסמוך למועד הודעת הא.ד. ומחויב ליצואן מרגע שהודיע לו על כך.

נציין כי שיקוליו של בנק אם לקבל על עצמו קיום של א.ד. דומים מאד לשיקולי בנק בבואו להחליט אם להעניק אשראי ללקוחו, בתוספת שיקולים הנובעים ממצבה של מדינת הבנק הפותח ובהתחשב בתנאי הא.ד., אשר צריכים להיות מקובלים עליו כבנק מקיים.

מכאן שליצואן החושש מחוסנו של הבנק הפותח ו/או של מדינת הבנק הפותח עדיף לקבל א.ד. מקיים. הוספת קיום נותנת ביטחון ליצואן, שכן לאחר בדיקת המסמכים על ידי הבנק המקיים והחלטתו כי הם תקינים, הוא ישלם ליצואן את תמורת היצוא מיידי – בלי להמתין לקבלת התשלום מהבנק הפותח - או יתחייב לתשלום התמורה בזמן הפירעון. בכך מסיר היצואן מעצמו את הסיכון שהתמורה לא תשולם לו מכל סיבה שהיא ע"י הבנק הפותח, אם מסיבות כלכליות/פוליטיות ואף אם התגלו במהלך בדיקת המסמכים בבנק הפותח אי-התאמות אשר הבנק המקיים לא הבחין בהן. אם הבנק המקיים הוא בנק בארצו של המוטב, הרי במקרה שיתגלו חילוקי דעות ביניהם יחול הדין המקומי – מצב עדיף ליצואן מאשר להתדיין עם הבנק הפותח בארץ זרה.

הוספת קיום לא.ד. מנתקת, את המוטב מהבנק הפותח ומכל הסיכונים הקשורים בו, ומעבירה את נושא קבלת התמורה למישור שבין המוטב לבין הבנק המקיים.

העקרונות שביסוד עסקת אשראי דוקומנטרי

שני עקרונות-על עומדים בבסיסה של עסקת א.ד.: עקרון העצמאות ועקרון התאמת המסמכים לא.ד.. כמו כן משחק תפקיד חשוב גם עקרון הפרדת החזקות.

עקרון העצמאות

האשראי הדוקומנטרי, על אף שהוא מבוסס על עסקת היסוד (חוזה המכר) ותפקידו לתת לה גיבוי בנקאי, הרי מרגע שבא לאוויר העולם - הוא עומד בפני עצמו, במנותק ממה שקורה בפועל בעסקת היסוד. ההתחייבות המגולמת באשראי הדוקומנטרי היא לשלם, במועד שנקבע, אך ורק כנגד מסמכים תואמים שיוצגו במסגרתו, ללא קשר לטובין או לשירותים המכוסים בא.ד.. זהו עקרון חשוב ביותר להבנת תפקידו של הא.ד. כמכשיר בנקאי עצמאי. רק הודות לו מוכן יצואן, המרוחק אלפי ק"מ מהקונה, לשלוח לו סחורה – בידיעה שהוא מוגן במקרה של סכסוך מסחרי בינו לבין הקונה; בזכותו מוכן הבנק של היצואן לתת לו מימון לביצוע העסקה; ובזכותו מוכן הבנק של הקונה לפתוח את הא.ד. – בידיעה שלא ניתן לאלץ אותו לבדוק את הביצוע בעין של עסקת היסוד, והוא בוחן את המסמכים בלבד.

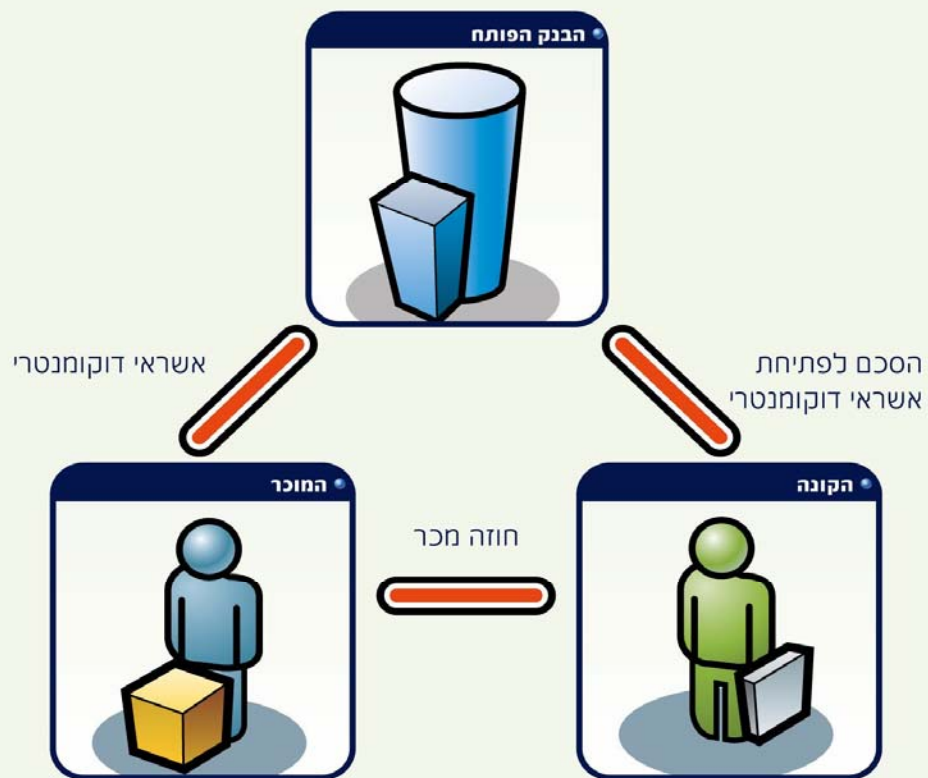
עקרון העצמאות בוטא באופן חד וברור ע"י נשיא בית המשפט העליון דאז, כב' השופט שמגר בפס"ד שוראב אינדסטרי וגו' נ' רמונד וגו' (ר"ע 646/84):

"עצמאותו של מכתב האשראי הדוקומנטרי, והפרדה בינו לבין חוזה המכר שבעקבותיו הוצא מכתב האשראי, הן עיקרון יסודי ומרכזי אשר בו מתבטאת יעילותו המסחרית ומהותו המשפטית של מכתב האשראי הדוקומנטרי...."

החשיבות הגדולה, הטמונה בנייתוק בין חובתו של הבנק לבצע תשלום למוכר עם הצגת המסמכים לבין טענות הגנה אפשריות שיש לקונה כנגד המוכר במסגרת חוזה המכר, נובעת מכך שמוכר, השולח סחורה למדינות חוץ, חייב להבטיח לעצמו תשלום עבור הסחורה שנשלחה ולמנוע ככל האפשר את הסיכון, אשר עלול לנבוע מן הצורך לתבוע את כספו בהליך משפטי

שייערך במדינה זרה. מכאן גם ניתן להבין את השימוש הרב שנעשה במכתב האשראי כמכשיר תשלום המקובל בעסקות מכר בין לאומיות." עקרון נוסף במסגרת עצמאות הא.ד. הוא עצמאות היחסים המשפטיים בין הצדדים: היחסים בין היבואן ליצואן (חוזה המכר), בין היבואן לבין הבנק הפותח, ובין הבנק הפותח לבין היצואן (הלא הוא הא.ד. עצמו) - כל אחד מאלה עומד בפני עצמו, ואין צד מן הצדדים יכול לנצל אותו לטובתו. ראו-נא תרשים משולש החוזים, המדגים זאת:

משולש החוזים באשראי דוקומנטרי

לעקרון העצמאות יש חריג אחד ויחיד – חריג המרמה. אם מוכיח המבקש בבית משפט כי בעסקת היסוד בוצעה נגדו תרמית רבתי, יגן עליו בית המשפט מפני נזק כפול – קבלת סחורה חסרת ערך, ותשלום מלוא התמורה במסגרת האשראי הדוקומנטרי. כלשון כב' השופט שמגר באותו פסק דין: "...רק מרמה המשמיטה כליל את הבסיס של חוזה המכר – על ידי כך שהמוכר שלח במקום סחורה חומר חסר כל ערך, כגון פסולת או אבנים או לא שלח סחורה כלל – מצדיקה היענות לתביעת עצירת התשלום, ובכל מקרה אחר יהא על הקונה לברר את הסכסוך בינו לבין המוכר בדרך של תביעה נגד המוכר, על יסוד עסקת המכר עצמה והחזרה שנערך בה, ולא בדרך של תביעה במישור של מכתב האשראי, שהוא כאמור, חוזה נפרד בין המוכר לבנק המוציא". הדרך בה מגן בית המשפט על הקונה במקרה של תרמית-רבתי היא ע"י הוצאת צו האוסר על הבנק הפותח לשלם את תמורת הא.ד. (צו מניעה).

עקרון ההתאמה המלאה

המסמכים המוצגים באשראי הדוקומנטרי חייבים להתאים התאמה מלאה לתנאי האשראי הדוקומנטרי.

כיוון שהמסמכים הם הכלי היחיד שבאמצעותו מוכיח היצואן את עמידתו בתנאי הא.ד. ולפיכך את זכאותו לתמורת העסקה, קובעים הכללים שהם חייבים להיות ללא פגם. עקרון זה מאזן את עקרון העצמאות שהוסבר לעיל: בעוד שעקרון העצמאות מגן על היצואן - הוא מבצע את עסקת היסוד, אבל אין הבנקים אמורים לבחון את אופן הביצוע, אלא את המסמכים בלבד - הרי עקרון ההתאמה המלאה מגן על היבואן. רק באמצעות המסמכים - שאת תוכנם ופרטיהם הכתיב היבואן, כתחליף לבדיקתו בעין את הטובין - יכול היבואן להתגונן במידת מה כנגד ביצוע חסר או לקוי.

- כיוון שהתאמת המסמכים היא המפתח להצלחת עסקת הא.ד. וההחלטה לגביה מוטלת על הבנקים - קובעים הכללים האחידים תקן לבדיקת המסמכים (פרקים 14 ו-15 UCP 600). לפי תקן זה "בנק ממונה הפועל בהתאם למינויו, בנק מקיים אם ישנו, וכן בנק מוציא, חייבים לבחון את ההצגה על מנת לקבוע, על יסוד המסמכים בלבד, שעל פניהם המסמכים מהווים או אינם מהווים הצגה מתאימה.

כמה מסעיפי UCP 600 מדגימים את אופן יישומה של הנחיה זו:

1. פרק 18 סעיף ג' אומר כי תיאור הטובין, השירותים או הביצוע בחשבון המסחרי חייב להתאים לזה המופיע באשראי. בשאר המסמכים, לעומת זאת, יספיק תיאור כללי, שאינו סותר את התיאור בא"ד.
2. פרק 14 סעיף ו' בכללי UCP עוסק במסמכים שאינם מסמכי הובלה, ביטוח או חשבונות מסחריים.. הסעיף אומר כי אם לא נקבע בא"ד מי ינפיק מסמכים אלה או המידע הכלול בהם, יכובדו המסמכים כפי שהוצגו, אם המידע הכלול בהם נראה כממלא את התפקיד של המסמך שנדרש ואינם סותרים את תנאי הא.ד.

רוח הדברים בוטאה יפה ע"י Bernard Wheble, בנקאי בריטי דגול שהיה יו"ר ועדת הבנקאות של ICC- במשך עשרות שנים:

"The role of the documentary credit is to monitor the deal and not to police it".

העסקה המסחרית היא העיקר; האשראי הדוקומנטרי משרת אותה ע"י שהוא משגיח עליה, אך אינו עומד כשומר על גבה.

עקרון הפרדת החזקות

כזכור, נועד עקרון זה להבטיח שבשום שלב משלבי העסקה לא ייוצר מצב שהכסף והסחורה יוחזקו בידי אותו צד. האשראי הדוקומנטרי הוא שיטת התשלום המקיימת עקרון זה באופן כמעט מושלם, עקב תפקידו של הבנק הפותח הן כנאמן כלפי היצואן על המסמכים והן כערב לתשלום, ועריכת שטר המטען לפקודתו. הטובין נמצאים בחזקתו ובשליטתו של הבנק הפותח עד שישחרר לקונה את המסמכים המקנים חזקה בהם, ובזמנית ישלם ליצואן, או יתחייב באופן מוחלט לשלם לו בתום תקופת אשראי הספקים.

עם זאת, עלול עקרון זה להיפגע במקרה של הצגת מסמכים שאינם תואמים את תנאי האשראי, כפי שיוסבר בהמשך.

החוק המקומי

מן הראוי לציין בפרק זה, כי חוקים ותקנות מקומיים, וכן פסיקות של בית-משפט שיש לו סמכות שיפוט, גוברים על הכללים האחידים ו/או על הוראות הא.ד. הדוגמא הידועה ביותר של יישום כלל זה הוא צו המניעה, הבא בד"כ בעקבות טענת תרמית-רבתי, כפי שנקבע בפס"ד השופט שמגר שצוטט לעיל (ובפסקי-דין רבים אחרים בארץ ובעולם). אם בית משפט מוציא צו המונע מבנק פותח לכבד את התחייבותו לפי הא.ד., חייב הבנק הפותח לציית לכך, והוא לא ישלם כל עוד הצו בתוקף. יש להדגיש, עם זאת, שבתי המשפט בארץ אינם נוהגים להוציא צווי מניעה לעיתים קרובות בסכסוכים הקשורים באשראים דוקומנטריים.

מימוש האשראי הדוקומנטרי: הצגת המסמכים ובדיקתם

עם משלוח הסחורה, אוסף היצואן את מסמכי המשלוח מהגורמים החיצוניים המכינים אותם (שטר מטען - מהמוביל, פוליסת ביטוח - מחברת הביטוח, וכדומה), יחד עם כל המסמכים שהיצואן עצמו מכין (חשבונית, תעודת אריזה וכו') ומציג אותם לבנק שלו. בנק זה, לאחר שבידוק את המסמכים, יאפשר ליצואן לתקן מסמכים לא מתאימים לתנאי הא.ד., אשר ניתן לתקנם במסגרת אילוצי המועדים המוכתבים בא.ד. ועלפי ה-UCP 600, וישלח אותם לבנק הפותח.

הבנק הפותח חייב לבדוק אם המסמכים עומדים בתנאי הא.ד.. הבדיקה נעשית משלושה היבטים שונים, כלהלן:

- - בדיקת התאמת המסמכים מול התנאים שצוינו בפתיחת האשראי הדוקומנטרי (והתיקונים שנוספו לו בהמשך, אם היו כאלה).
דוגמאות לאי התאמה מסוג זה: אחד המסמכים שנדרשו בא.ד. היה פוליסת ביטוח; מסמך זה לא הוצג. או: תוקף הא.ד. היה 1.2.20XX; המסמכים הוצגו ב-8.2.20XX
- בדיקת התאמת המסמכים בינם לבין עצמם - האם המידע והנתונים המופיעים במסמך אחד מתוך המסמכים שהוצגו אינו סותר מידע המצוין במסמך אחר.
דוגמא: בשטר המטען צוין משקל הטובין כ-1800 ק"ג; בתעודת האריזה המשקל מצוין כ-2100 ק"ג.
- בדיקה אם המסמכים אינם סותרים את הכללים האחידים לאשראים דוקומנטריים (UCP 600).
דוגמא לאי התאמה מסוג זה: שטר מטען הנושא תאריך 1.3.20XX, הוצג לבנק ב-25.3.20XX. (הכללים האחידים קובעים תקרה של 21 יום מיום הנפקת שטר המטען ועד הצגתו לבנק, אלא אם צוין אחרת בא.ד. סעיף 14 ג', ב-UCP-600).

אם במהלך הבדיקה מתגלה פרט לא מתאים במסמכים והיצואן אינו מצליח לתקנו במסגרת הזמן המוקצב להצגת המסמכים - מציין זאת הבנק כאי-התאמה, או הסתייגות (DISCREPANCY). מאותו רגע מותנית התחייבותו של הבנק הפותח לתשלום בהסכמתו להתעלם מההסתייגויות, ולקבל את המסמכים כפי שהם.

הבנק הפותח רשאי לפנות ליבואן, להציג לו את ההסתייגויות שמצא, ולבקש כי יודיע לו אם הוא מוכן להסכים לקבל את המסמכים למרות ההסתייגויות (להעניק Waiver, וויתור) - או שהוא דוחה אותם.

ראוי לציין כי לבנק הפותח יש שיקול דעת מוחלט אם לפנות ליבואן אם לאו. הוא יכול לדחות את המסמכים או לקבלם אף ללא פנייה ליבואן.

יתירה מזו - הבנק רשאי לפעול אף בניגוד לדעתו של היבואן: הוא רשאי לדחות מסמכים שהיבואן הסכים לקבלם. אירוע כזה עשוי לקרות בא.ד. בו הסחורה שימשה חלק מהבטוחות - וכדי להבטיח זאת נדרש ששטר-המטען יערך לפקודת הבנק הפותח - אם הוצג שטר מטען על-שם היבואן. האינטרס של היבואן לא נפגע כתוצאה מעריכת שטר המטען על שמו, אדרבה, אולם הבנק הפותח עלול להיפגע.

כללי בדיקת המסמכים

בהתאם לסעיפים 14 ו-15 בכללים האחידים UCP600, התקן לבדיקת התאמת המסמכים הוא על יסוד המסמכים בלבד.

בנוסף לכך, קובעים תת-סעיף 14 ב' וסעיף 16 ב- UCP 600 מגבלות למשך הבדיקה, והוראות לטיפול בדחיית המסמכים, כדלקמן:

הבנק הממונה או המקיים, והבנק הפותח, חייבים לסיים את בדיקת המסמכים ולקבוע את עמדתם כלפיהם: **לכבד או לדחות תוך 5 ימי עסקים בנקאיים**, החל מהיום שלאחר קבלתם בבנק: A MAXIMUM OF FIVE BANKING DAYS FOLLOWING THE DAY OF PRESENTATION TO DETERMINE IF A PRESENTATION IS COMPLYING.

אם הבנק המקיים או הפותח מחליטים לדחות את המסמכים הם חייבים להודיע על-כך **ללא דיחוי** לבנק שהציג להם את המסמכים, ולציין אם הם פונים ליבואן לקבל ויתור על ההסתייגויות, אם הם **מחזירים** את המסמכים לשולח או **שומרים אותם** אצלם **לרשותו**, או פועלים בהתאם להוראות

שהתקבלו מראש ממציג הדוקומנטים.

בנק שלא יפעל לפי כללים אלה לא יהיה רשאי לטעון כי המסמכים אינם תואמים, ויחוייב לשלם תמורתם למרות שנמצאו לא מתאימים.

הוראות אלה דורשות הבהרה:

- בכל מקרה על הבנק לסיים את הבדיקה ולהודיע על החלטתו למציג הדוקומנטים עד 5 ימים, כמצוין לעיל.
- משהחליט הבנק שהמסמכים אינם תואמים, הוא חייב להודיע זאת **ללא דיחוי**, בתוך פרק הזמן המותר של עד 5 ימים.
- דחיית מסמכים נעשית ע"י הודעת הבנק הפותח למי שהציג לו את המסמכים (הבנק הממונה או המקיים או המוטב עצמו) בציון רשימה מפורטת של כל ההסתייגויות שמצא, וכי המסמכים מוחזרים לו או נשמרים לרשותו אצל הבנק הפותח עד לקבלת הוראות מהשולח או מהיבואן, המוקדם מביניהם.

כללים אלו באים להגן על היצואן. לאחר שהיצואן נפרד מסחורתו ושלח את המסמכים לבנק, תלויה קבלת התמורה בהחלטת הבנק המקיים/הפותח/הממונה בדבר תקינות המסמכים.

הסתייגויות/אי-התאמות במסמכים

חשוב מאוד ליצואן להבין את נושא ההסתייגויות במסמכים. כאשר נקבע סופית שהמסמכים אינם תואמים (Discrepant), חדל למעשה האשראי הדוקומנטרי להתקיים - ומצבו של היצואן דומה עכשיו למצבו של מוכר ששלח סחורה בשיטת דוקומנטים לגוביינא. אם יסכימו הבנק הפותח והיבואן לקבל את ההסתייגויות - יחזור הא.ד. לקדמותו, והיצואן יקבל את כספו, לפי התנאים שנקבעו באשראי. אבל אם היבואן מסרב לקבל את ההסתייגויות - אי אפשר להכריחו לכך, וזכותו המלאה שלא לקבל את המסמכים ולהשתחרר מהא.ד. (נניח שהא.ד. מכסה יצוא של יין ומצות לפסח מישראל לארה"ב, ודורש כי המשלוח יצא מישראל חודשיים לפני פסח. בפועל, יצא המשלוח שבועיים לפני החג - כפי שמעיד תאריך שטר המטען. במצב זה יש עילה ברורה ליבואן האמריקאי לסרב לקבל את המסמכים ואת הטובין). הסחורה תימצא, אם כך, בנמל או בשדה התעופה בארצו של היבואן, והיצואן צריך למצוא קונה אחר, או להציע הנחה ליבואן המקורי על מנת שיתרצה לקבל את המסמכים (ואת הסחורה), או להחזיר את הסחורה למחסנו - על ההפסד הכספי הכרוך בכך.

אולם בתיאור זה לא מתמזה הנזק שהסתייגות במסמכים עלולה לגרום ליצואן, נזק התלוי באופן עריכת שטר המטען ובהוראות לגביו. אם האשראי הדוקומנטרי דורש ששטר מטען ימי ייערך על שם היבואן, או שבשטר מטען אווירי הנמען (Consignee) יהיה היבואן, יוכל היבואן, כאשר תגיע הסחורה, לשחרר אותה מייד ולקבלה לרשותו, בלי להזדקק למסמכי הא.ד. שנשלחו לבנק הפותח. כך יקרה גם אם הא.ד. יורה על עריכת שטר מטען ימי לפקודת היבואן, או To Order,

וכי עותק מקורי אחד ישלח ישירות ליבואן. (בכל המקרים האמורים רשאי המוביל האווירי/הימי למסור את הטובין למי ששמו מופיע במשבצת הנמען בשטר המטען). אם ימצא אח"כ בבדיקת המסמכים שהם אינם תואמים - יוכל היבואן להתנער מהם ומחובתו לשלם עבורם. במצב זה נשבר אחד העקרונות הבסיסיים שעליו מבוסס האשראי הדוקומנטרי - עקרון הפרדת החזקות: גם הסחורה וגם הכסף נמצאים עכשיו בידי היבואן. הבנקים המעורבים בעסקה - אף הם לא יוכלו להושיע את היצואן במקרה כזה: בנקים עוסקים רק במסמכים ולא בעסקת היסוד (עקרון העצמאות של הא.ד.). לבנקים אין גם כל אפשרות לדעת אם אכן קיבל היבואן לרשותו את הסחורה. הבעיה תוכל להיפתר רק בין היצואן לבין היבואן. חיוני, אם-כן, ליצואן, להקפיד הקפדה יתירה על התאמת המסמכים, שכן בכך תלוי אם אכן יקבל את התמורה שציפה לה בגין עסקת היצוא. כמו כן חשוב ליצואן ששטר המטען יהיה ערוך לפקודת/על שם הבנק הפותח, שכן רק ע"י כך מקבל משמעות מלאה תפקיד הבנק כנאמן על האינטרסים של שני הצדדים.

התשלום לספק ומסירת המסמכים לקונה

יש להבחין בין תשלום המתבצע ע"י בנק ממונה, שקיבל על עצמו מינוי, לבין א.ד. ללא בנק ממונה או בנק ממונה שלא קיבל על עצמו את המינוי. במקרה של **אי קבלת המינוי** - התשלום יתבצע ע"י הבנק הפותח לאחר קבלת הדוקומנטים אצלו, בדיקתם ומציאתם כמתאימים, אם בתשלום מידי או בתאריך עתידי.

הכללים והנהלים האחידים מציינים את **ארבע אפשרויות מימוש האשראי הדוקומנטרי, כאשר בנק מקבל על עצמו את המינוי**, כמפורט להלן:

1. תשלום מידי (עם ראות) - Payment - כאשר מצוין בתנאי הא.ד. שהתשלום ליצואן יבוצע מיד עם ראות המסמכים (AT SIGHT), ובנק הפועלים קיבל את המינוי אך אינו מקיים את האשראי, הרי שהוא ישלם ליצואן מייד עם קבלת התמורה מהבנק המזכה ועוד לפני הגעת הדוקומנטים לבנק הפותח. במצב זה הזיכוי ליצואן יהיה בהסתייגות (WITH RECOURS) לתקופה של 30 יום מיום התשלום ליצואן או עד קבלת אישור הבנק הפותח לתקינות הדוקומנטים, המוקדם מביניהם. אם בנק הפועלים הוא גם בנק מקיים - אין לו זכות חזרה ליצואן.

2. תשלום דחוי - Deferred Payment - כאשר בנק מסכים לקבל מינוי בא.ד. בתנאי תשלום דחוי או קיבול (ACCEPT) עליו לתת התחייבות בכתב לתשלום עתידי או לעשות קיבול מייד עם הצגת דוקומנטים מתאימים אצלו, ועוד לפני משלוחם לחו"ל לבנק הפותח. כאשר הבנק הממונה הוא גם בנק מקיים - הוא יתחייב ליצואן בהתחייבות בלתי חוזרת לשלם לו בזמן הפירעון. אם הבנק הפותח טוען להסתייגויות - אין לבנק המקיים זכות חזרה ליצואן.

3. קיבול - Acceptance - אם צוין בתנאי הא.ד. שהתשלום ליצואן יבוצע בתנאי קיבול למועד עתידי מסוים, מציג היצואן לבנק הממונה את המסמכים בצרוף שטר לתשלום במועד עתידי, המשוך בדרך כלל על הבנק הממונה או על הבנק המקיים. הבנק הממונה/המקיים בודק את המסמכים, ואם מצא אותם מתאימים - יערוך קיבול על השטר וישלח את המסמכים לבנק הפותח. מרגע שהבנק הממונה/המקיים ערך קיבול על השטר, יש בידי היצואן התחייבות מוחלטת של הבנק לבצע את התשלום במועד העתידי. היצואן עשוי לבקש מהבנק הממונה/המקיים לנכות את השטר המשוך עליו - כלומר לשלם לו מיידית, בניכוי ריבית על תקופת האשראי.

ההבדל, במקרה זה, בין בנק מקיים לבנק ממונה, שאינו מקיים, הוא **מועד ההודעה** למוטב על הקיבול.

בנק מקיים מתחייב בעת ההודעה על הא.ד. למוטב - כלומר: מראש - לבצע קיבול כנגד מסמכים מתאימים ויודיע על כך למוטב בעת ההודעה על פתיחת הא.ד. לטובתו, בעוד בנק

ממונה שאינו מקיים אינו מתחייב לכך מראש, ויחליט אם לבצע קיבול, תוך הודעה על כך למוטב, רק לאחר הצגת המסמכים אצלו.

4. סיחור - Negotiation - אם צוין בתנאי הא.ד. שהתשלום ליצואן יבוצע בתנאי סיחור, בין בתשלום מיידי ובין בתשלום עתידי, יציג היצואן את המסמכים לבנק הממונה (או לכל בנק שהוא, אם הא.ד. חופשי לסיחור בכל בנק: Freely Negotiable), ואם ימצאו מתאימים לתנאי הא.ד. יקנה הבנק הממונה את הדוקומנטים מהיצואן בהתאם לתנאים עליהם הסכים עם היצואן (תשלום מיידי או התחייבות לתשלום עתידי בניכוי ריבית/בלי ריבית).

מסירת המסמכים ליבואן

עם גמר בדיקת המסמכים, בכל אחת מצורות התשלום שפורטו לעיל, ישלח הבנק המשלם/המקבל/המסחר את המסמכים לבנק הפותח.

הבנק הפותח בודק את המסמכים, ומחליט אם הם מתאימים אם לאו. אופן הבדיקה, תקן הבדיקה, עקרונותיה וכללי UCP לגבי מסמכים שנדחו, תוארו בפסקאות הקודמות. אם המסמכים מתאימים (או אם היבואן הסכים לקבלם כמו שהם), ימסור אותם הבנק הפותח ליבואן, תמורת חיוב חשבונו מיידי (בא.ד. בתנאי מזומן) או כנגד רישום התחייבות בספרי הבנק לתשלום עתידי.

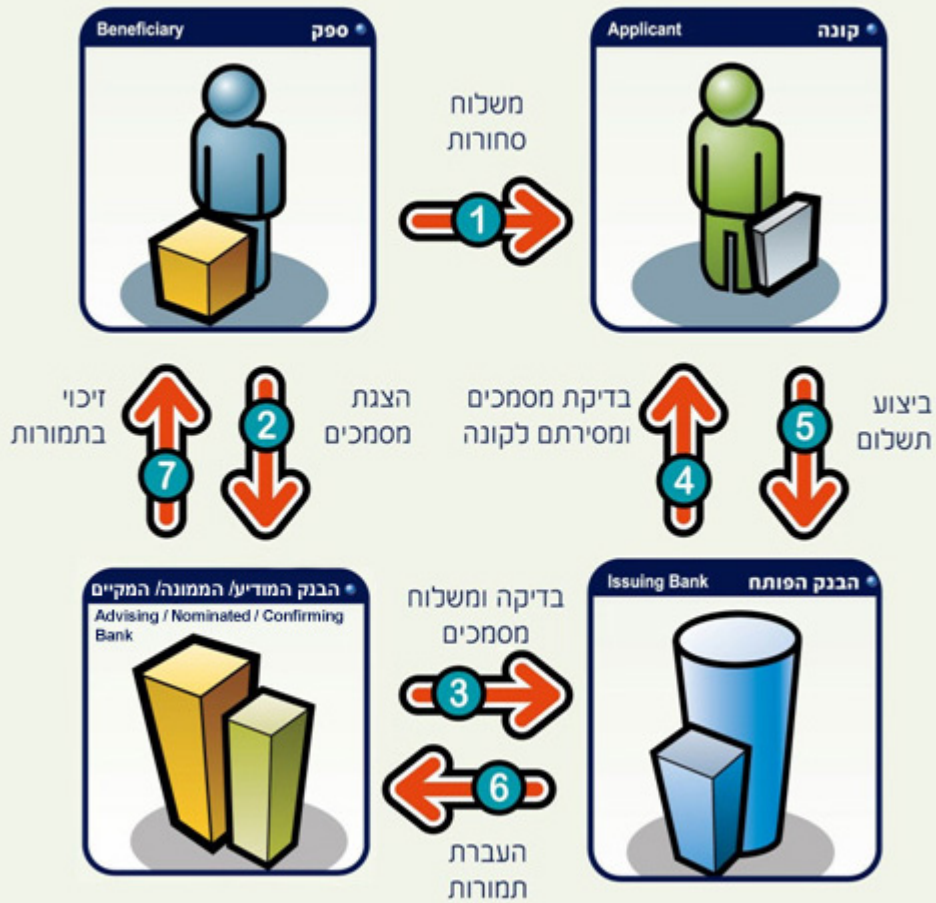
אישור למוביל בעסקת אשראי דוקומנטרי

בפרק הקודם (עסקות מסמכים לגביה, פרק 9) תיארנו את הסיכונים ליבואן המבקש מהבנק שלו למסור לו "אישור למוביל", במצב בו הטובין הגיעו אך המסמכים הדרושים לשם שחרורם טרם הגיעו. אף שעסקת א.ד. מבוקרת הרבה יותר מכל עסקות הסחר הבינלאומי ונשלטת בכל שלביה, הרי גם בה קיימים סיכונים רציניים ליבואן ולבנק שלו בסיטואציה של "אישור למוביל". ע"י הוצאת "אישור למוביל" מאפשר הבנק הפותח ליבואן לקבל את הסחורה. מאותו רגע מאבד הבנק באופן מוחלט את ההגנה שתנאי הא.ד. מעניקים לו: הוא מתחייב לקבל את המסמכים כפי שיוצגו, אף אם יהיו מלאי הסתייגויות, ואף אם סכומם יגלוש מעבר לסכום הא.ד.! הזכות שיש לבנק הפותח (וליבואן) לדחות מסמכים שאינם תואמים (Non-Complying), מותנית בכך שהסחורה נשארת בבעלות ובחזקת היצואן.

אם איפשר הבנק הפותח ליבואן לקבל את הסחורה – חייב הבנק לכבד את המסמכים שיוצגו כפי שהם. **לפיכך נאלץ יבואן, המבקש לקבל את הטובין לפני שהגיעו מסמכי הא.ד. לבנק הפותח, לחתום על כתב שיפוי גורף לטובת הבנק**, בו הוא מוותר על כל זכויותיו לדחות את המסמכים מכל סיבה שהיא; הוא מתחייב לקבלם כפי שיוצגו ולשלם את תמורתם. על היבואן להבין כי מרגע שהבנק איפשר לו לשחרר סחורה או חלק ממנה (בהתאם לתנאי הא.ד. כאשר הם מאפשרים משלוחים חלקיים) לפני הגעת דרישת התשלום מהבנק ששלח את הדוקומנטים, הבנק מחויב לכל תשלום שיידרש על ידי היצואן.

האיור הבא מתאר את שלב המימוש של אשראי דוקומנטרי:

אשראי דוקומנטרי | שלב המימוש: הצגת המסמכים והתשלום

יתרונות האשראי הדוקומנטרי

ליצואן

- היצואן מקבל התחייבות בלתי חוזרת של בנק לתשלום אם יעמוד בתנאי האשראי הדוקומנטרי – כלומר אם יציג מסמכים התואמים את דרישות האשראי. **התחייבות זו מנותקת מעסקת היסוד** (ההסכם בין הקונה למוכר).
- אם היצואן קיבל אשראי דוקומנטרי מקוים, יש בידיו התחייבות נוספת של בנק, המוכר לו ושהוא סומך עליו, או של בנק בינלאומי גדול, וע"י כך הוא מנטרל את הסיכונים הבאים:
1. **סיכונים פוליטיים:** הגבלות על הוצאת מט"ח ממדינת היבוא, העלולים לעכב לזמן רב את התשלום בגין העסקה, או אף למנוע אותו בכלל.
  2. **סיכונים כלכליים:** מצב בו הבנק הפותח לא יוכל לעמוד בהתחייבויותיו מחמת קשיים כלכליים שלו.

יתרון נוסף ליצואן נובע מאופיו המיוחד של אשראי דוקומנטרי: הוא יוצר אמנם יחסים חוזיים בין הבנק של היבואן לבין היצואן, אולם זהו חוזה חד-צדדי, המחייב רק את הבנק הפותח (ואת הבנק המקיים, אם יש) לשלם ליצואן אם יציג מסמכים תואמים. מאידך, הא.ד. כשלעצמו אינו יוצר שום מחויבות מצד היצואן כלפי הבנק.

מאידך, בעסקת מכר המגובה באשראי דוקומנטרי, מתחייב היבואן בשני חוזים: לקיים את חיובי חוזה המכר כלפי היצואן, ולשפות את הבנק הפותח, בגין תשלומו ליצואן/לבנק המקיים/ממונה במסגרת האשראי הדוקומנטרי. ליצואן, לעומת זאת, יש רק חוזה מחייב אחד – חוזה המכר.

ליבואן

אשראי דוקומנטרי מעניק ליבואן יכולת להגביל את הספק בתנאים ובמסמכים, ולהציג לו דרישות ספציפיות ומדויקות, כמו: הגבלת תוקף האשראי, מגבלות זמן למועדי האספקה, לסכום, מחיר, קביעת מועד(י) התשלום, נמל היעד, צורת ההובלה, הצגת תעודות בדיקה והשגחה וכד'. היבואן בטוח שיקבל בדיוק את המסמכים שדרש בא.ד. ושכל התנאים שהציב יתמלאו, שאם לא כן לא יהיה חייב בתשלום.

ראוי להדגיש כאן כי אף אם יקבל היבואן מסמכים מושלמים – אין בכך משום הגנה בפני תרמיות בסחורה ו/או זיוף במסמכים. דברים אלו קרו וקורים, לצערנו. אין תחליף לכלל אותו הזכרנו כבר: דע את המוכר.

חסרונות האשראי הדוקומנטרי

ליצואן

- זכאותו של היצואן לקבל תשלום מותנית באופן מוחלט באיכות המסמכים. גם אם ביצע באופן מושלם את עסקת היסוד, עלולה אי-התאמה במסמכים להכשיל את קבלת התמורה.
- הפתרון לכך נמצא בשני מישורים:
1. על היצואן לנתח היטב את הא.ד. מייד עם קבלתו, ולוודא שיוכל לעמוד בכל דרישותיו, הן לגבי המועדים, הן לגבי המסמכים והן לגבי תנאים אחרים הכלולים בו. בנק הפועלים מסייע רבות ליצואנים לעבור שלב זה, על ידי הסבת תשומת ליבם לקשיים אפשריים במימוש הא.ד. או אם הוא כולל דרישות בלתי מציאותיות או מכשילות.

כאשר היצואן מכין את המסמכים, הוא יכול להציג טיטוט/צילומים שלהם ליחידת א.ד. יצוא במרכז התפעולי לסחר חוץ של בנק הפועלים, אשר תבדוק אותם בדיקה מוקדמת ותאפשר ליצואן לתקן את הדוקומנטים. גם במהלך חיי העסקה מוזמן היצואן לקבל ייעוץ מבנק הפועלים כל אימת שהוא חש שנוצר סיכון לאי התאמה בין המציאות לבין דרישות האשראי.

2. הנטייה בשנים האחרונות בעולם בנושא בדיקת מסמכים והתאמתם לתנאי הא.ד., היא בכיוון הבדיקה המהותית, במטרה להקטין את שיעור ההסתייגויות שבנקים מוצאים במסמכים המוגשים במסגרת האשראים הדוקומנטריים, ולחזק את מעמד הא.ד. ככלי לתשלום ולא כסיבה קלה לאי-תשלום. גישה זו באה לידי ביטוי בניסוח לשכת המסחר הבינ"ל בכללים האחידים - UCP 600 בסעיף 14 ד'. למרות האמור, בנקים רבים בעולם, ובעיקר באשראים בסכומים גדולים ו/או בא.ד. מקויים,

דבקים בגישה הדווקנית, ודורשים **התאמה מוחלטת** במסמכים.
במקרים אלו עדיף ליצואן לקבל ייעוץ מתאים, כפי שצויין בסעיף 1 בעמוד הקודם.

ליבואן

חובת היבואן לשלם – אף היא מותנית באופן מוחלט במסמכים. היבואן עלול לגלות שאמנם המסמכים היו מושלמים – אך בסחורה שקיבל יש פגמים, או שבפועל אינה לפי המפרט שקבע, וכיו"ב.

ניתן להקטין סיכונים מסוג זה באופן הבא:

1. אם אכן חושש היבואן מטיב הביצוע של היצואן, ואין לו אפשרות לפקח על כך במפעלו של היצרן ע"י נציג מטעמו – הוא יכול לדרוש הצגת תעודת בדיקה /השגחה (Inspection Certificate) של גופים בינלאומיים, אמינים ומנוסים, שיאשרו את קיום הטובין, את תקינותם ואת עמידתם במפרט. הצגתם של מסמכים כאלה כתנאי מחייב בא.ד. תבטיח במידה רבה את התאמת הטובין לדרישות היבואן; אם נדרשו תעודות בדיקה כאמור ולא הוצגו – יוכל הבנק של היבואן להימנע מלשלם.
2. רצוי ליבואן לדחות את התשלום ולא לשלם מייד, דהיינו – לקבוע תקופת אשראי ספקים, ע"י פתיחת א.ד. בתנאי תשלום דחוי, קיבול או סיחור. תקופת אשראי ארוכה מספיק (בד"כ: מעל 45 יום, תלוי בנמל המוצא של הטובין), תאפשר ליבואן לבדוק את הסחורה לפני שהגיע מועד התשלום עברה. כך יוכל – אם אכן גילה הפרה **מהותית** של עסקת היסוד העולה כדי **תרמית רבתי** – לפנות לבית משפט ולבקשו לעצור את התשלום. אולם יש להדגיש כי בתי המשפט זהירים מאד בהוצאת צווי מניעה. זאת מאחר שהם נותנים משקל רב ביותר להמשך קיומו של האשראי הדוקומנטרי ככלי חיוני לביצוע עסקות מכר בינלאומיות, ולא יתנו ידם לפגיעה בו. אין להניח כי יינתן צו מניעה בעסקה בה בוצע ניכיון, היינו כשהבנק הממונה/המקיים שילם כבר את תמורת הא.ד. למוטב, וכך גם בא.ד. מקיים, גם אם טרם בוצע ניכיון. צו המניעה אינו בשום אופן תרופה סטנדרטית, והוא עשוי להינתן רק אם יוכח לביהמ"ש כי התקיימו נסיבות יוצאות מן הכלל של מרמה רבתי, ובמגבלות האמורות לעיל.

סוגים מיוחדים של אשראים דוקומנטריים

בנוסף על אשראי דוקומנטרי בלתי חוזר - Irrevocable L/C, אותו סקרנו עד כה, והוא הא.ד. המסחרי העיקרי והשכיח ביותר, קיימים עוד כמה סוגים של א.ד. הנפוץ מכולם הוא אשראי דוקומנטרי מותנה - "Stand By Letter of Credit" אותו נסקור בפרק הערביות.

אשראי דוקומנטרי בר-העברה - Transferable L/C

זהו סוג של אשראי דוקומנטרי המאפשר למוטב (הפועל כמתווך בין יצרן לקונה) להעביר את זכויותיו עפ"י הא.ד., כולן או בחלקן, למוטב שני (היצרן), תוך אפשרות להחלפת שם הקונה בשמו של המוטב הראשון.

על מנת לאפשר ביצוע "העברה" של אשראי דוקומנטרי, תנאי הא.ד. צריכים לקבוע במפורש כי הוא בר-העברה: TRANSFERABLE.

ב-א.ד. מסוג זה משתמשים כאשר המוטב הראשון אינו יצרן הסחורה, אלא סוכן המייצג את היצרן באזור גיאוגרפי מסוים או לגבי מוצר מסוים. כמו כן ישתמש בו מתווך שאינו מעונין שהיצרן והקונה הסופי יכירו זה את זה ויסחרו ביניהם ישירות, ועל ידי כך יאבד מעמדו כמתווך לעסקות נוספות בעתיד. המטרה של הסתרת המידע בין הקונה הסופי ליצרן תושג ככל שידרשו בא.ד. פחות מסמכים ופחות פרטים, ובעיקר אם לא יופיע שם הקונה בדרישות הדוקומנטריות. לדוגמא: באשראים רגילים מקובל שעל גבי שטר המטען יופיע הקונה כ-"Notify Party", היינו, האדם שחברת הספנות תודיע לו על הגעת המשלוח. בא.ד. בר-העברה ידאג המתווך שנתון זה ינוסח כך שלא יגלה את שם הקונה. כך גם ישתדל המתווך שמסמכים כגון תעודת אריזה יהיו ניטרליים, היינו: יסופקו ע"י צד שלישי ולא ע"י היצרן.

הכללים האחידים החדשים, UCP 600, מהדורת 2007, מקדישים פרק שלם לטרנספר. נציין כמה מהנקודות החשובות מפרק זה:

- ניתן להעביר אשראי דוקומנטרי רק אם הוגדר מראש ע"י הבנק הפותח כבר-העברה (סעיף 38 ב').
- לפי סעיף 38 ד' אין להעביר א.ד. יותר מאשר פעם אחת, אלא אם הא.ד. מתיר זאת. אם הותרו בא.ד. משלוחים חלקיים, ניתן לפצל את האשראי ולהעביר חלקים שונים ממנו למספר "מוטבים שניים", בתנאי שסך כל ההעברות אינו עולה על סך האשראי.
- את האשראי יש להעביר כשהוא כולל את אותם תנאים ודרישות דוקומנטריות לפיהם נפתח, **למעט הנתונים הבאים**: סכום הא.ד., המחיר ליחידה, המועד האחרון למשלוח, מועד פקיעת תוקף הא.ד. והמועד האחרון להצגת המסמכים. בכל הנתונים הנ"ל ניתן להקטין/לקצר את הסכומים/מועדים שנקבעו בא.ד. המקורי; רק את סכום הביטוח ניתן להגדיל בעת העברת הא.ד. (סעיף 38 ז').

א.ד. בר-העברה הוא אשראי אחד המתפקד כשני אשראים דוקומנטריים, המשרתים את הקונה הסופי, את המתווך ואת היצרן כהתחייבות בלתי חוזרת לשלם ליצרן הטובין את התמורה הנדרשת על ידו, ולמתווך את ההפרש בין שני האשראים.

הקווים המרכזיים בתפעול א.ד. בר-העברה הינם כדלקמן:

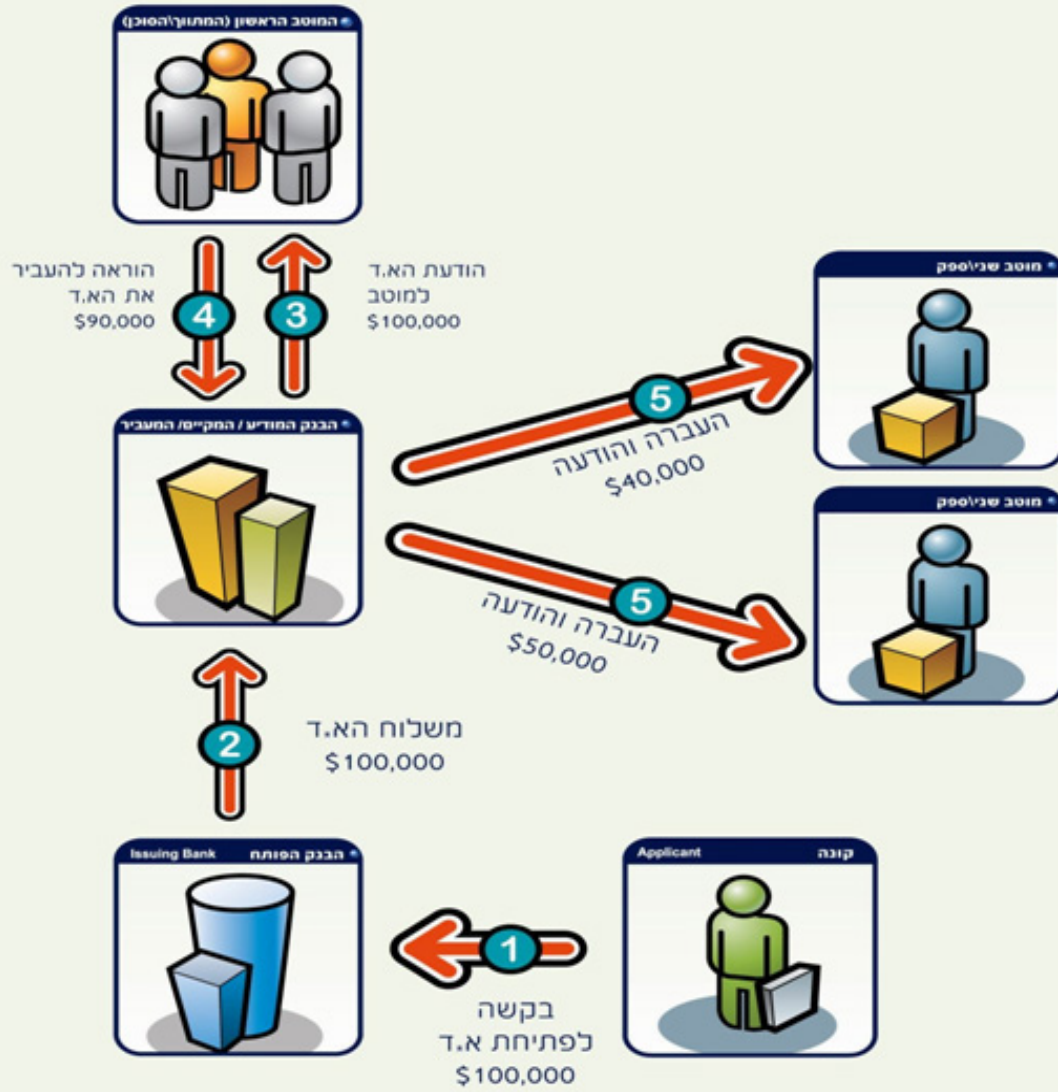
לאחר שהמתווך/המוטב הראשון בא.ד. והבנק שלו בדקו את הא.ד. ומצאו כי הוא אכן מאפשר העברה ועונה לדרישות, יעביר הבנק את הא.ד., בסכום המופחת, לטובת המוטב השני. המוטב השני (היצרן) שולח את הטובין ישירות לקונה הסופי, ומציג לבנק שלו את המסמכים המאפשרים שחרור הטובין וקבלתם. הבנק של היצרן בודק את המסמכים, ושולח אותם לבנק המעביר (Transferring Bank) - הבנק של המתווך. הבנק מודיע למתווך/המוטב הראשון בא.ד. על הגעת המסמכים, ומקבל ממנו חשבונית חלופית לזו ששלח היצרן, שסכומה בדרך כלל גדול מזה של חשבונית היצרן (כיוון שהיא כוללת את פער התיווך). הבנק בודק את המסמכים לפי הנתונים באשראי המקורי, מחליף את החשבוניות (ואת השטרות - אם יש) ושולח את המסמכים לבנק הפותח. הבנק הפותח בודק גם הוא את המסמכים, ואם הם תקינים - מוסר אותם לקונה הסופי, שעכשיו יוכל לשחרר את הטובין.

במקביל לתנועת המסמכים מהיצרן דרך שלושת הבנקים לקונה, מתבצעת העברת הכספים בכיוון ההפוך: הבנק הפותח מחייב את חשבון הקונה הסופי ומשלם לבנק של המתווך; הבנק של המתווך משלם לבנק של היצרן ולמתווך, והבנק של היצרן משלם ליצרן.

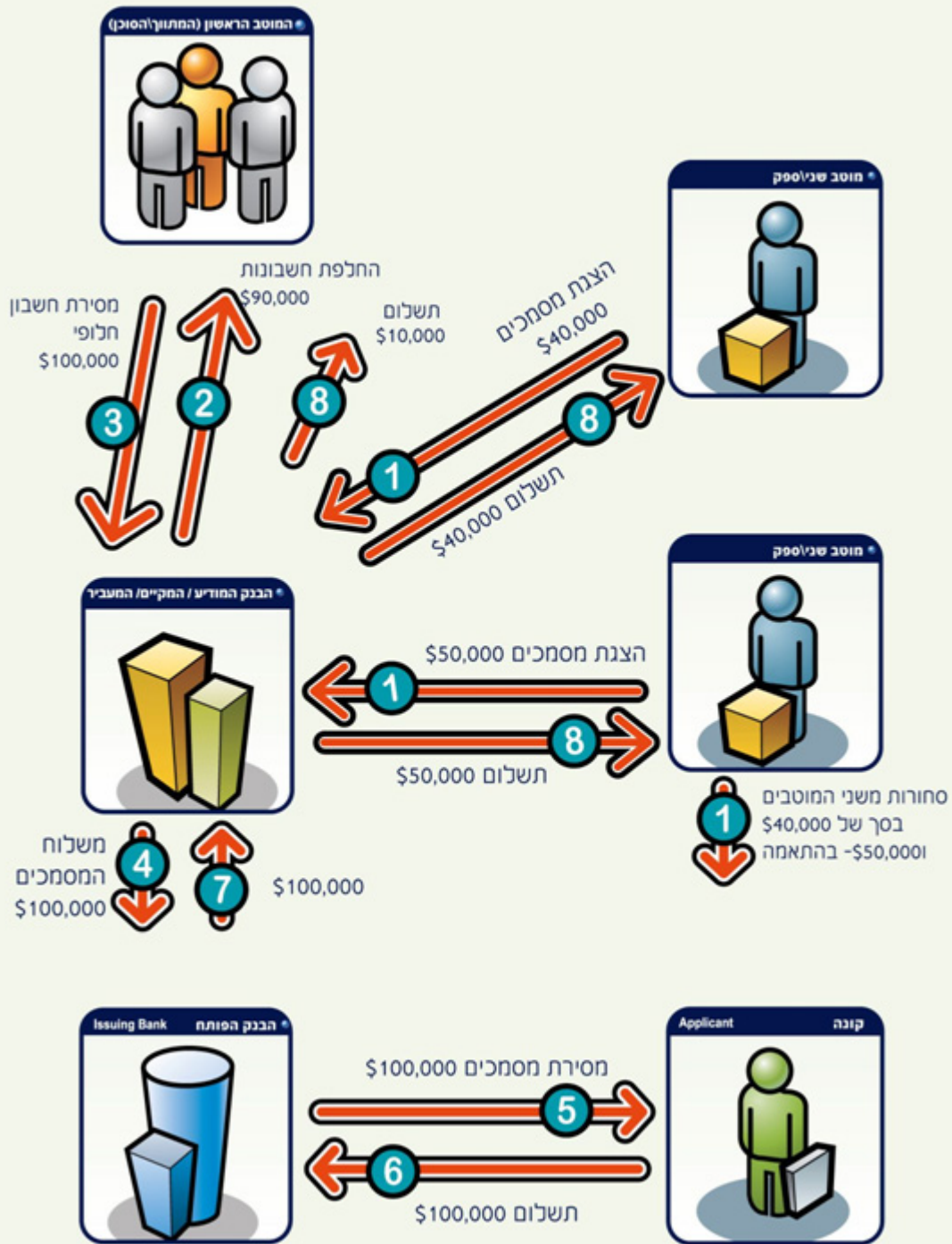

התרשימים שלהלן מתארים את שלבי התפעול של א.ד. בר-העברה: פתיחה, העברה ומימוש.

א.ד. בר-העברה | TRANSFERABLE CREDIT | שלבי הפתיחה וההעברה

א.ד. בר-העברה TRANSFERABLE CREDIT
 שלבי המימוש: הצגת המסמכים והתשלומים

היתרון הגדול של אשראי בר-העברה הוא שהמתווך אינו צריך להמציא לבנק המעביר בטוחות בגין העברת הא.ד. . כל העסקה בנויה על ההתחייבות לתשלום (הא.ד. המקורי) של הבנק הפותח, ועליה מסתמכים: הן הבנק המעביר - בביצוע ההעברה ותשלום הפרשים למתווך, והן הבנק האחרון בשרשרת - בתשלום התמורה ליצרן כנגד מסמכים תואמים.

חסרונו של אשראי בר-העברה הוא חוסר גמישותו: למעט אותם נתונים שאותם ניתן לשנות והותרו במפורש בכללים האחידים, כמפורט לעיל, לא ניתן לשנות בו דבר. כך לדוגמא: אם המתווך יכול לקבל מהיצרן אשראי-ספקים, אך רוצה לגבות מהרוכש הסופי את התמורה בתשלום מיידי – אין באפשרותו לעשות כן. הוא חייב להעניק לרוכש תקופת אשראי-ספק זהה. בדומה – לא ניתן לרכוש את הסחורה במטבע אחד ולמכרה במטבע אחר. הפתרון לבעיות מסוג זה הוא הא.ד. "גב אל גב".

אשראי דוקומנטרי "גב אל גב" - BACK TO BACK L/C

סוג זה של אשראי דוקומנטרי מופעל כאשר מתווך מעוניין לשנות את תנאי הא.ד. שקיבל לטובתו - אך השינויים אינם ניתנים לביצוע במסגרת כללי UCP לא.ד. בר-העברה (ראו בסעיף הקודם), או כאשר הוא מעוניין שהקונה לא יידע שהוא אינו היצרן. על מנת להשיג מטרה זו יפעיל המתווך מערכת של שני אשראים דוקומנטריים נפרדים ועצמאיים לחלוטין: המתווך מבקש מהקונה לפתוח א.ד. לטובתו, ולאחר מכן פותח באמצעות הבנק שלו אשראי דוקומנטרי עצמאי ונפרד לטובת היצרן. יש לציין כי סוג זה של א.ד. אינו מכוסה ע"י הוראה מיוחדת בכללי UCP, כיוון שכל א.ד. בנפרד כפוף לכללים האחידים החלים באותו זמן.

יתרונו של מכשיר זה הוא בעצם ההפרדה בין שני האשראים הדוקומנטריים, והיכולת לערוך שינוי בכל נתון באשראי שייפתח לטובת היצרן, כך שיתאימו כל אחד בפני עצמו לתנאי המכר הספציפיים עם הגורם שעימו נערך ההסכם המסחרי. אולם יתרון זה הוא גם חסרונו הגדול של מכשיר זה. במרבית המקרים אין האשראי המתקבל מהרוכש הסופי יכול לשמש כבטוחה לפתיחת הא.ד. על ידי המתווך – שכן התנאים בשתי העסקות שונים, ולפיכך המסמכים שיוצגו על ידי הספק לא יתאימו למסמכים הנדרשים על ידי הקונה הסופי.

לפיכך, אף שלעיתים יאות הבנק לקבל את הא.ד. הראשון שנפתח כחלק מחבילת הבטוחות, יידרש המתווך להמציא בטוחות לא.ד. שייפתח על ידו לטובת היצרן בהיקף שייגזר מאופי העסקה ותנאיה, וממערכת היחסים בין הבנק למתווך.

המחאת תמורות (Assignment of Proceeds) באשראי דוקומנטרי

אחד המכשירים הפיננסיים שהכללים האחידים מעמידים לרשות יצואנים הוא המחאת תמורות (Assignment Of Proceeds).

סעיף 39 ב- UCP 600 מקנה ליצואן את האפשרות להמחות את הכספים שהוא מצפה לקבל במסגרת הא.ד. לאדם אחר, בדרך-כלל ספק עיקרי שלו.

במקרה של המחאת תמורות ניתן הממחה (המוטב בא.ד.) הוראה בלתי חוזרת לבנק שלו להעביר תמורות (בחלקן או במלואן) שיתקבלו במסגרת הא.ד. לטובת צד ג'. קביעת הנמחה כמוטב של תמורות, שיתקבלו במסגרת האשראי הדוקומנטרי כתוצאה מהצגת דוקומנטים ע"י המוטב של האשראי הדוקומנטרי, אין בה משום העברת הזכויות למימוש הא.ד. לצד הנמחה. **יש להדגיש כי לנמחה אין זכויות בא.ד. שהתקבל.**

המוטב בא.ד. יכול לבקש מהבנק, לו נתן את ההוראה הבלתי חוזרת, שיאשר לנמחה כי קיבל הוראות בלתי חוזרת מסוג זה וכי יפעל בהתאם להוראות הממחה, ובתנאי שלא תהיה מניעה חוקית לבצעה.

לסיכום פרק האשראי הדוקומנטרי, אנו מביאים את תמצית הנקודות החשובות בצורה של הנחיות כלליות ליבואן וליצואן בעסקות א.ד.

הנחיות ליבואן בעסקות אשראי דוקומנטרי

1. דע את השותפים לך בעסקה. זכור: בעסקות א.ד. התשלום תלוי אך ורק במסמכים שהספק מציג.
2. דאג להתאים את הדרישות בא.ד. להסכם המסחרי: כך תימנע מדרישה לביצוע תיקונים.
3. נקוב מועדים ריאליים למשלוח ולתוקף - מועדים שהיצואן יוכל לעמוד בהם, אך בלי להתפשר על תאריכים קריטיים עבורך.
4. אתה מייבא סחורה זו בפעם הראשונה? התייעץ עם עמיל המכס שלך כדי לוודא מה המסמכים הדרושים לשחרורה מהמכס והתנאים לקבלת הקלות במכס.
5. האם הציוד לא סטנדרטי? דרוש תעודת בדיקה, ואם אפשר – אישור נציגך שבדק את הציוד לפני המשלוח.
6. וודא התאמה בין תנאי המכר (Incoterms) שסיכמת עם הספק, לתנאים ולמסמכים באשראי הדוקומנטרי.
7. האם המוכר מבטח את הסחורה (תנאי CIF או CIP)? בדוק אם חב' הביטוח של המוכר ידועה וטובה.
8. דרוש לקבל מסמכים (שטר מטען, חשבונית, תעודת מקור) שיאפשרו לך לשחרר את הסחורה עם הגעתה.
9. בנה אמון אצל המוכר בעסקיך איתו. כך תוכל אולי להימנע בעתיד מהצורך בפתיחת אשראים דוקומנטריים.
10. הכר את הנהלים והכללים האחידים שבתוקף (UCP 600, מהדורת 2007), כדי להבין באיזה מסגרת העסקה שלך מתנהלת ובכדי להבין את עמדות הבנקים המעורבים בעסקה.

הנחיות ליצואן בעסקות אשראי דוקומנטרי

1. בדוק את הא.ד. מייד עם קבלתו: האם תנאיו תואמים למוסכם עם היבואן. אם נדרשים תיקונים דאג לבקש אותם מייד ואל תדחה זאת לשלב הכנת המסמכים.
2. וודא כי כל פרטי הא.ד. מובנים. אם לא – דרוש הבהרות.
3. וודא כי הנתונים המסחריים בא.ד. (כמויות, מחירים, בסיסי המחיר, תנאי התשלום) מתאימים לחוזה המכר. אם לא - דרוש תיקון.
4. וודא כי כל הפרטים בא.ד. (שם הקונה וכתובתו, שם החברה שלך וכתובתה, תיאור הטובין וכו') נכונים. אם לא – דרוש תיקון.
5. וודא כי תוכל להשיג את כל המסמכים שנדרשו (בדיקת מעבדה, תעודת בריאות, אישור וטרינרי/חקלאי, וכיו"ב).
6. וודא כי ניתן לעמוד בזמנים המוכתבים בא.ד. (מועדי המשלוח, תקופה להצגת מסמכים, תוקף).
7. בדוק אם מקום הצגת המסמכים הוא בארץ או בחו"ל. אם בחו"ל – וודא כי תוכל להציגם לבנק שלך בעוד מועד, כך שיגיעו לבנק הפותח בתוך התוקף.
8. האם קיים בא.ד. תנאי מגביל (תשלום רק לאחר אישור הקונה לבנק הפותח)? אם כן – בדוק אם ניתן להחליפו בתעודת בדיקה/השגחה של צד שלישי ניטרלי.
9. האם שטר המטען הימי הוא לפקודת הבנק הפותח? אם לא – האם כל שטרי המטען המקוריים נשלחים לבנק הפותח, או שאחד מהם מועבר ישירות לקונה? היזהר מהעברת שטר מטען מקורי הערוך לפקודת הקונה (או TO ORDER) ישירות אליו, ומעריכת שטר מטען אווירי על שם הקונה.
10. אם מדובר בא.ד. בר העברה – וודא כי האינטרסים שלך כמתווך מוגנים (אפשרות למדר את הקונה הסופי מהספק, ולהיפך; FOB ולא CIF, ועוד).